

Коротюк О. В., Коротюк М. Г., Монаєнко А. О.

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

*для учнів середніх загальноосвітніх
навчальних закладів та всіх,
хто цікавиться правознавством*

Київ
2024

УДК 34(072)
К68

Авторський колектив:

Коротюк Оксана Вікторівна,

доктор юридичних наук, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу
(розділи II, III, розділ IV – у співавторстві з Монаєнком А. О., розділ VI – у співавторстві
з Коротюком М. Г., розділ IX)

Коротюк Михайло Геннадійович,

адвокат, заступник голови Громадської організації «Комітет з питань захисту
прав потерпілих від злочинів»
(розділ I (крім підрозділу 1.4.) (підрозділи 1.5, 1.6, 1.7, 1.8 – у співавторстві з Монаєнком А. О.); розділ V, розділ
VI – у співавторстві з Коротюком О. В., розділ X)

Монаєнко Антон Олексійович,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, головний науковий співробітник відділу
публічно-правових досліджень Науково-дослідного інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії правових наук України
(розділ I (підрозділ 1.4.) (підрозділи 1.5, 1.6, 1.7, 1.8 – у співавторстві з Коротюком М. Г.);
розділ V, розділ IV – у співавторстві з Коротюком О. В.)

Рецензенти:

Журавльов Дмитро Володимирович,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
Заступник Керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород – керівник
управління з питань помилування Офісу Президента України.

Наливайко Лариса Романівна,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
помічник ректора Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Ковбасюк Тетяна Іванівна,

вчитель історії та правознавства вищої кваліфікаційної категорії
Комунального закладу «Гімназія 32» Кам'янської міської ради.

**Схвалено до друку Вченою радою Класичного приватного університету
(протокол засідання № 3 від «29» листопада 2023 року).**

Основи правознавства: Методичний посібник/О. В. Коротюк, М. Г. Коротюк, А. О. Монаєнко. – К.: Видавництво «ОВК», 2024. – 244 с.

Даний методичний посібник розроблено на основі державної навчальної програми з дисципліни «Основи правознавства» для учнів 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Зміст методичного посібника побудований із використанням людиноцентричного й аксіологічного підходів у контексті юридичної науки. Автори розглядають право як мистецтво добра та справедливості. Методологія відбору змісту методичного посібника базується на системі наукових ідей і понять юридичної науки, загальнолюдських цінностях (право, справедливість, права і свободи людини).

Методичний посібник стане в нагоді і вчителям, які викладають дисципліну «Основи правознавства» для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, а також всім, хто цікавиться правознавством та бажає опанувати дану дисципліну. Крім навчального матеріалу, посібник містить чимало практичних завдань в ігровій формі, які дозволять учням краще зрозуміти ті чи інші правові поняття та проблеми та навчитися застосовувати право на практиці, в повсякденному житті.

ISBN 978-617-7931-48-4

© Коротюк О. В., Коротюк М. Г., Монаєнко А. О., 2024
© Видавництво «ОВК», 2024

Зміст.

ВСТУП	5
Розділ I.	
ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА	8
§1.1. Причини виникнення держави. Основні теорії походження держави.	8
§1.2. Поняття і ознаки держави. Функції держави.	11
§1.3. Державна влада. Принцип поділу влади.	14
§1.4. Форма держави.	15
§1.5. Поняття і види соціальних норм.	18
§1.6. Поняття і ознаки права.	21
§1.7. Джерела права.	26
§1.8. Система права та її елементи.	28
Розділ II.	
ПРАВОВІДНОСИНИ	33
§2.1. Поняття, ознаки і види правовідносин. Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин.	33
§2.2. Склад правовідносин.	41
Розділ III.	
ПРАВОПОРУШЕННЯ І ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	45
§3.1. Поняття і ознаки правопорушення.	45
§3.2. Склад правопорушення. Види правопорушень.	50
§3.3. Юридична відповідальність: поняття, загальна характеристика, підстави, види. Обставини, що виключають шкідливість (суспільну небезпеку) діяння.	55
Розділ IV.	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЛЮДИНИ І ДЕРЖАВИ	70
§4.1. Поняття Основного Закону держави. Структура Конституції України.	70
§4.2. Повноваження Конституційного Суду України.	77
§4.3. Правова характеристика понять «людина», «особа», «громадянин». Права і свободи людини.	82
§4.4. Громадянство України.	89
§4.5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Механізми захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні.	97

Розділ V.

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В УКРАЇНІ. ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН. 113

§5.1. Органи державної влади в Україні..... 113

§5.2. Місцеве самоврядування в Україні..... 121

§5.3. Звернення громадян..... 130

Розділ VI.

ЦИВІЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ. ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ. 140

§6.1. Цивільна правосуб'єктність. 140

§6.2. Захист прав споживачів..... 149

Розділ VII.

СІМ'Я І ШЛЮБ. 159

§7.1. Сім'я і шлюб. 159

§7.2. Взаємні права та обов'язки батьків і дітей..... 172

§7.3. Державні органи з охорони прав дітей. Влаштування дітей,
позбавлених батьківського піклування. 180

Розділ VIII.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ. 192

§8.1. Прийняття на роботу неповнолітніх і оплата праці.
Робочий час і час відпочинку. Охорона праці. 192

§8.2. Звільнення з роботи. Особливості розірвання трудового
договору з неповнолітніми. 199

Розділ IX.

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ. АДМІНІСТРАТИВНА І КРИМІНАЛЬНА**

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ. 203

§9.1. Адміністративні правопорушення. Адміністративна
відповідальність неповнолітніх. 203

§9.2. Кримінальні правопорушення. Кримінальна відповідальність
неповнолітніх..... 213

Розділ X.

ЯКЩО ПРАВО – ЦЕ ПРОФЕСІЯ. 227

§10.1. Професія «юрист». 227

§10.2. Загальна характеристика основних юридичних професій. 228

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ
Коротюк Оксана Вікторівна,
Коротюк Михайло Геннадійович,
Монаснко Антон Олексійович

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Комп'ютерна верстка – Л. Менчинська

Підписано до друку 30.10.2023 року. Формат 60x84/16
Папір офсетний №1. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 19,82. Обл.-вид. арк. 21,92
Тираж 3000 прим. Замовлення № 699. Ціна договірна.

Видавництво «ОВК»
04207, м. Київ, вул. Зої Гайдай, буд. 5
Тел. 044-428-01-74, e-mail: office@owk.com.ua,
Сайт: <http://owk.com.ua>
(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції –
серія ДК №4570 від 17.06.2013 року)

Віддруковано:
на власних потужностях видавництва.
Типографія Видавництва «ОВК»:
04074, м. Київ, вул. Коноплянська, 16-Б.